

Nr 2

Utrikesutskottets utlåtande i anledning av motioner om en nordisk kärnvapenfri zon.

Uti en i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* väckt motion, nr 1, och en i andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* väckt likalydande motion, nr 1, vilka hänvisats till utrikesutskottet, föreslås

att riksdagen, i enlighet med Undénplanen och med Kekkonenplanens konkretisering, understryker värdet av att en nordisk kärnvapenfri zon tillskapas som ett första steg till att begränsa utrymmet för kärnvapnens användning och att jämna vägen till avspänning och avrustning samt i skrivelse till regeringen hemställer om åtgärder, för att i första hand genom nordiska överläggningar förbereda en samlad nordisk front, i syfte att skydda nordiskt område för användning av kärnvapen och befordra strävanden till internationell avspänning, avrustning och fred.

Beträffande motiveringen till motionärernas yrkande får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet vill först konstatera, att Norden för närvarande är fritt från kärnvapen.

Motionärerna måste därför åsyfta något utöver detta faktiska nuläge. Den målsättning motiven synes vilja utpeka torde vara en gemensam nordisk förbehållslös utfästelse att detta läge skall även framdeles äga bestånd. Vare sig detta sker i traktatmässig eller annan form innebär det en bindning för framtiden av helt annan valör än det faktum, som framgår av samtliga nordiska regeringars offentliga deklARATIONER att deras länder utgör kärnvapenfria områden.

Men därjämte skall enligt motionerna den samlade nordiska fronten åsyfta att »skydda nordiskt område för användning av kärnvapen». Detta förutsätter uppenbarligen åtagna förpliktelser från kärnvapenmaktens sida.

Innebörden i motionärernas framställning utvidgas därmed på ett väsentligt sätt. Genom att kärnvapenmakter i en eller annan form blir indragna i arrangemanget får detta en utöver nordiskt samarbete vidgad internationell prägel.

Även enligt utskottets mening ligger problemet på det internationella planet såsom ingående i det arbete som avser rustningsbegränsningar.

Rörande det därom pågående arbetet erinrar utskottet om de förslag som framförts att inom olika regioner i världen skapa kärnvapenfria zoner. Sve-

rige har som bekant visat stort intresse att undersöka denna metod att förhindra spridning av kärnvapen med precisering av förutsättningarna för metodens tillämplighet.

På svenskt initiativ antog Förenta Nationernas generalförsamling den 4 december 1961 en resolution, vari generalsekreteraren anmodades göra en förfrågan på vilka villkor länder, som icke innehar kärnvapen, skulle vara redo att göra särskilda åtaganden att avstå från tillverkning eller anskaffning och att vägra att framdeles mottaga kärnvapen på sina territorier för annat lands räkning.

I svenska regeringens svarsskrivelse till generalsekreteraren den 16 februari 1962, som avläts efter utrikesnämndens hörande, utsades att svenska regeringen med största tillfredsställelse skulle hälsa tillkomsten av en universell överenskommelse, som på ett effektivt sätt bannlyste kärnvapen. Vidare angavs vissa förutsättningar för ett svenskt deltagande i en kärnvapenfri zon. En sådan zon borde vara av största möjliga utsträckning i Europa, omfattande stater i Mellanuropa och Nordeuropa, som icke har egna kärnvapen. Ett väsentligt villkor angavs vara att kärnvapenmakterna å sin sida överenskom om ett stopp för alla kärnvapenprov. Man borde vidare ha rätt förvänta sig en medverkan från kärnvapenmakternas sida, vilka borde förklara sig respektera de avtal, som kunde ingås, och avstå från alla åtgärder, som stod i strid därmed. Någon form av kontroll borde också ordnas över att överenskommelser om kärnvapenfria zoner efterlevs. I svarsskrivelsen ingick för övrigt det uttalandet att, för det fall att ingen överenskommelse om skapande av en sådan kärnvapenfri zon uppnåddes före utgången av 1963, regeringen förbehöll sig att i ljuset av då rådande förhållanden på nytt pröva det här berörda spørsmålet.

Utrikesministern har i ett interpellationssvar i andra kammaren den 5 december 1963 i detta ämne uttalat att en viss avspänning i Europa får anses erforderlig, innan det kan på allvar bli tal om att upprätta en kärnvapenfri zon, vari även Sverige ingår. Han har dessutom förklarat att ingen förändring inträtt i svenska regeringens inställning. Detta har sedermera under Nordiska rådets nyss avslutade session starkt understrukits av statsministern.

De i ovan berörda svarsskrivelse angivna förutsättningarna föreligger icke för närvarande.

Härtill kommer att icke heller de övriga nordiska länderna är beredda att utan acceptabel kompensation traktatfästa eller i annan form för bindning för viss framtid stadfästa den i Norden rådande frånvaron av kärnvapen.

I det finska svaret till generalsekreteraren säges sålunda, att Finlands regering hyser den uppfattningen, att skapandet av kärnvapenfria zoner över vidsträckt område med ömsesidiga avtal och under gemensamt godkänd kontroll skulle bidra till en lindring av den internationella spänningen, därast avtalen respekteras av atommakterna.

Danska regeringen ställer som huvudvillkor för deltagande i en kärnvapenfri zon att nedrustningsförhandlingarna leder till enighet om allmän nedrustning.

Norska regeringen framhåller, att ett allmänt uppställt villkor för att upprätta en kärnvapenfri zon är att maktbalansen icke får rubbas. Under denna förutsättning är norska regeringen beredd överväga anslutning till en sådan zon, liksom man anser villkoret uppfyllt, om nedrustningsförhandlingarna leder till resultat i enlighet med de principer, som Förenta Nationernas sextonde generalförsamling enhälligt antagit hösten 1961.

Under den senaste sessionen med Nordiska rådet framkom icke från någon regerings sida att man ändrat uppfattning i frågan. Rådet avböjde av principiella skäl att ta ställning till föreliggande medlemsförslag angående en nordisk kärnvapenfri zon. Av representativa uttalanden från olika nordiska länders delegerade har emellertid oförtydligt framgått, att förutsättningar för en samnordisk utfästelse tills vidare icke föreligger.

Utskottet hänvisar slutligen till det nära nordiska samarbetet. Det äger rum dels direkt länderna emellan, dels i samband med nedrustningssträvandena inom Förenta Nationernas ram, särskilt i fråga om förhandlingarna i Genève, i vilka Sverige deltar och varest frågan om kärnvapenfria zoner är upptagen på dagordningen.

Skulle därvid förslag framföras, som ställer vårt land inför eventualiteten att ändra sin nu avvaktande hållning, förutsätter utskottet som självfallet att före varje ställningstagande av dylik innebörd riksdagens vederbörliga organs mening inhämtas.

Utskottet hemställer med hänvisning till vad sålunda anförts,

att motionerna I: 1 och II: 1 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 februari 1964

På utrikesutskottets vägnar:

RICKARD SANDLER

Närvarande vid utlåtandets justering:

från första kammaren: herrar Sandler, Boheman, Undén, Virgin, Elmgren, Bengtson och Boman;

från andra kammaren: herrar Bengtsson i Halmstad, Gustafsson i Stockholm, Kärrlander, von Friesen, Alemyr, Cassel och Wahlund.